

Kápráztató természet Van Gogh és Hockney szemével

A természetből fakadó öröm

MÉSZÁROS FLÓRA

Van Gogh Múzeum, Amszterdam, 2019. III. 1. – V. 26.

Az amszterdami Van Gogh Múzeum Hockney és Van Gogh közös, *A természetből fakadó öröm* című tárlata az első alkalmat kínálja a holland és külföldi látogatóknak, hogy megismerhessék David Hockney munkásságát és yorkshire-i tájképeit. A kiállítás kiindulópontja egy majdnem 30 évvel ezelőtti eseményre vezethető vissza, amikor is a brit művész Los Angeles-i otthonából visszatért szülőföldjére, és magával ragadta Yorkshire vidékének természeti szépsége. Több tucat Hockney-mű kilenc Van Gogh-alkotás társaságában tematikus retrospektív bemutatóként vázolja fel a brit művész természetről alkotott vizuális világát valamennyi technika mentén, amely az alkotót foglalkoztatta, beleértve az iPaden rajzolt műveit is.

Erős felütéssel indít a kiállítás: zöld kardigánjában, vörös háttér előtt, cserfesen és élettelen beszél sárga, kerek keretes szemüvege mögül a nyolcvanas éveiben járó Hockney, miközben Woldgate tájai, yorkshire-i képeinek vonalazásai és Van Gogh ecsetvonásai között kalandozik a néző tekintete, s mindezt a finoman parázsló cigaretta és az öröm vezérelte mondatok egészítik ki. Ebben az üde, színes közegben Hockney Van Gogh leveleiből részleteket olvas fel, s jóízűen bontja ki a mester természettel kapcsolatos jókedvfogalmát, majd élesen és tömören megfejtj kettejük kapcsolódását is: „Van Gogh [...] sokkal többet látott, mint a legtöbb ember. Látta a teret. Minden festő hajlított, s kereste a perspektívát, Leonardo is, pedig a természetnek nincs igazán perspektívája. Észleltem,

hogy a fák nem követik a perspektíva szabályait, annyira komplikáltak, hogy az ágak mindenfelé kitárulnak, és nincs valójában szükségük perspektívára. Szerintem a perspektíva megfojtja a természetet és a teret” – mondja. Így világítja meg a leginkább, hogy a Van Goghgal való párhuzam nemcsak a csillogó, élénk, kontrasztos színek használata vagy a technikai újítások, természetről alkotott szenvedélyes felfogásuk, de a

VINCENT VAN GOGH: *A Szent Pál-kórház kertje (Lombhullás), 1889,* olaj, vászon, 73,8×60,8 cm

Van Gogh Museum, Amszterdam

VINCENT VAN GOGH: *Aratás*, 1888, olaj, vászon, 73,4×91,8 cm
Van Gogh Museum, Amszterdam

perspektíva nélkül létrehozott természet alapján köthető össze. A kiállítás a brit kurátori megoldásokhoz hasonlóan összegzéssel indít, amelyet a Hockneyről készült portréfilm és felvezető szoba teremt meg. Az angolok múzeumi promóvideóihoz hasonló technikával készült, elegánsan és látványosan megoldott dokumentumfilm azonnal bevonzza a nézőt, képtelenség mellette elmenni. Ez az ügyes megoldás kellő kontextust teremt a tárlathoz, elkerülve a gyakori (túl-) magyarázó képi kontextust vagy feliratozást, a könnyű befogadást pedig rövidege is segíti (napjaink videóinak befogadási határára, kb. 8 percre szabva). Hockney megnyerő személyiségére alapozva rántja be a látogatót a hatalmas, színes vásznnal teli kiállítóterbe.

A kétszintes tárlat első nagy főtérében a kurátor a Van Gogh-műveket vaskos pillérekre helyezte, mögöttük mindig két nagy méretű Hockney-mű látszik a színes falon. Ezzel elkerüli a nagy méretek és a kisebb Van Gogh-művek okozta „összenyomást”, és a túlzó párhuzamba állítást is, valamint azt a hibát, hogy minden brit mű mellé a holland mester egy-egy alkotását várjuk összevetésként. Így Van Gogh mintegy természetes összehasonlítási pont, távoli idol lenyomataként

ad befogadási és értelmezési lehetőségeket a kortárs festő műveihez. A *Szent Pál-kórház kertje* című képe a perspektíva nélkül megfestett sík, a fák együttese, ahol csak a képkivágás, a kontrasztos színek és az ismétlődés révén jön létre térérzet, mintegy értelmezési olvasatot nyújtva Hockney *A tavasz eljövetele*-sorozatához, melynél a természet állandó mozgását a fények és a kollázsra emlékeztető színfoltok által felbomlott képmező ritmusa fokozza (bennük Edvard Munch és Henri Matisse hatása is tagadhatatlan). A gigászi méretű, több táblaképből összerakott hatalmas Hockney-alkotások között éppen a pilléres megoldással nem vesznek el a Van Gogh-festmények, s a légiessen meghagyott hatalmas térben, ahol arányos fényárban úsznak a vibráló művek, szinte egységes vizuális nyelv születik meg, amelyre az erőteljesen színes falak is ráerősítenek. A rendezéssel a köztük lévő időbeni különbség is eltűnik, s így tökéletesen érzékelhető a brit alkotónak a portréfilmben közölt másik fő gondolata, miszerint Van Gogh az ő számára kortárs alkotó, mint-hogy a kortárs fogalom Hockneynak azt jelenti, hogy egy művész frissen, a jelenben képes megszólítani a nézőt.

Ebben a vizuálisan rendkívül erős indításból, ahol a 2005-ös woldgate-i képek kapják a fő hangsúlyt, szinte meditatív átvezetést nyújt a második emeletre Hockney

2010-ben készült hatalmas videóinstallációja. A négy videó festményeihez hasonlóan több részből, több nagy screenből áll. A négy különböző évszakban lefilmezett woldgate-i erdőt a főúton haladó autó lassú, torz szögéből követhetjük végig, és ennek, illetve a fényviszonyoknak köszönhetően ismételtelen megszűnik a perspektíva, a természet folyamatos mozgása lesz az úr. A nagy nyitott kocka négy oldala mentén elhelyezett négy videó a tér középpontjából szemlélve beszípi-pantja a nézőt – úgy érezheti, mintha a táj elképzelt víziójának része lenne. A kiállításnak már ezen a pontján megszületik az a vizuális erő, amely a második szinten érzékelhető. Új természeti nyelvvel olvadnak a Van Gogh- és a Hockney-képek, előbbi grafikai és utóbbi iPaddal készített művei közötti különbséget a térteremtés, a vonalazás használatában alig érzékelni. Hockney szerint „Van Gogh sikere éppen abban rejlik, hogy a néző tekintetével végigköveti az ecsetvonásokat, a technikai bravúrt, együtt fest a művésszel.” Ezzel szembesül valójában tudattalanul a néző is a Hockney-műveknél: mintegy a festővel együtt alkot. A két művész természetre

művekként, hanem az azonos természetre létrehozott vizualitásként érzékeli a kiállítás egészét, és az általuk teremtett, természetből fakadó örömben lubickol. Ha valaki teljes nyitottsággal tér be a kiállításra, átélheti, hogy ezt követően a valós természetről alkotott képe is megváltozik, s a két alkotó szemlélete alapján teremődik újjá.

Ennek a vizuális erőnek a reprezentálása a kiállítás valódi sikere, ahogy a brit művész fogalmazott: örül, hogy a természetből fakadó öröm jelöli a tárlat útját, és nem „Dave és Vincent” lett a címe a bemutatónak. Ez az ironikus megjegyzés is felfedi az analógiás kiállítások általános hibáját, hogy nincs mindig létjogosultsága egyes művészek összevetésének. Nagyon kevés olyan 20. századi tendencia vagy kortárs alkotó létezik, aki indokoltan és bátran kiállítható valamelyik nagy mesterrel, bár sorra szaporodnak az efféle tárlatok. Szinte alapfeltétel, hogy a kiállító intézmény a korábbi mester kapcsán nagyszabású, elismert kollektívával rendelkezzen. Mindebben az amszterdami Van Gogh Múzeum sem tévedett, de kikerülte a lehetséges buktatókat, a megtalált tartalmi kapocs révén Hockney és Van Gogh együttese legitim és rendkívüli élményt jelent.

Fotó: Richard Schmidt

DAVID HOCKNEY: *Woldgate-i fák*, 2006, olaj, vászon, 183×365 cm
HUNGART © 2019

emlékeztető ábrázolásmódjában olyan önálló képalkotási metódus jön létre, ahol a perspektíva hiányában és az ecsetvonások, a meghúzott vonalak, az érzékletes színfoltok révén a szemlélő a művésszel „együtt teremt meg” a természetet, Hockney és Van Gogh képét a naturáról. Talál erre a hazai alternatív kultúrából Lovasi András pár sora: „Itt, ebben a tájban él egy festő, aki olyan ügyesen festi a tájat, hogy annak a tájnak aztán olyaná kell lenni, amilyen a festmény.” Ebben az értelemben a befogadó nem sorozatokként és

Az arányosan rendezett és a teljesség érzetét kínáló tárlat kapcsán csak egy probléma merül fel. Egy művet leszámítva (amely a párizsi Centre Georges Pompidou-ból érkezett) valamennyi Hockney-kép a művész tulajdonát képezi, vagy a művész munkásságát az amerikai metódus szerint promotáló Hockney Alapítvány tulajdona. Az amerikai szaklapok felhívták arra a figyelmet, hogy remélhetőleg nemcsak a piaci érték növelése a cél, és nem kell viszontlátni a képeket horribilis áron az aukciós piacon. Pedig ez szinte elkerülhetetlen, miután 2018 novemberére óta Hockney tartotta kortársként a legnagyobb leütési rekordokat a műkereskedelemben. Bár az még nem feltétlenül vitatható, ha a magán-gyűjteményből vagy a művész tulajdonából származó

fotó: Richard Schmidt

fotó: Richard Schmidt, Pompidou Központ

művek nagy arányban szerepelnek egy tárlaton, de az amszterdami múzeum mind renoméjének köszönhetően, mind anyagi háttere révén megengedhetné magának, hogy kutatómunkán alapuló kölcsönzésekbe bocsátkozzon, legalábbis Hockney esetében ne ilyen arányban támaszkodjon a kereskedelmi vonzatú érdekkörre.

Ezek a kritikai megjegyzések szerencsére nem nyomják rá bélyegüket a tárlat tartalmára. A múzeum kiválóan oldotta meg a feladatot, tudományosság és látvány szempontjából is élményt nyújtó tárlat született, amely tökéletesen rímelt a mai élményközpontú múzeum tematikájára. Úgy

DAVID HOCKNEY: *Kivágott fák a Woldgate-en*, 2008, olaj, vászon, 152,4×244 cm HUNGART © 2019

DAVID HOCKNEY: *A tavasz megérkezése a Woldgate-en*, 2011, olaj, vászon, 366×975 cm HUNGART © 2019

tűnik, az alapötlet a remények szerint még tovább bővíülhet a jövőben, hiszen Hockney folytatja ezt a tematikát. Erre utal a megnyitó eseménye, amelyen Hockney közölte, hogy a valóságban is Van Gogh útjára lép, Franciaországba költözik egy rövid időre, és a tavaszt festi meg. Várjuk az eredményt!